

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
lalunk és jutányos áron végeztünk.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél lpen.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Hirdetések jutányos áron közöltnék.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

FELHIVÁS

a magyarországi református lelkipásztorokhoz, lelkészjellegű tanárokhoz, tani-
tókhoz és segédlelkészekhez.

Szeretett Lelkésztársaim !

Az országos ref. lelkészegyesület f. évi szeptember hó 18-án Budapesten megalakult. Megalakulásának nem is remélt hatalmas méretei immár kell, hogy elnémitsanak minden kicsiny-
lést. Róma tekete tábora meg is adja az elismerést. Megdöbbenésének és tanácstalanságának mérve
ez az elismerés. Ha másból nem, ebből látnotok kell, hogy a kor szükségének méhéből száрма-
zott az eszme, a mely immár egy hatalmas egyesületben él és hiszen, hogy segedelmetekkel virá-
gozni is fog.

Az ellenvetések, miket az előitéletes ellenszenv pusztá gyanu alapján mozgósított ellenünk,
ott fekszenek összetörve, kiterítve a fényes cáfolat tényekre alapozott bástyája előtt. Nem akartunk,
nem is akarunk egyház lenni az egyházban, hanem csak egyháztársadalmi és egyházpolitikai té-
nyező. Harcoló kar, védő paizs, plántáló munka, öntöző gondoskodás és pedig a tervszerű, egy-
öntetű, egységes, öntudatos kiképzett eljárás erejével, bölcsességével; anyaszentegyházunk, hazánk
egyetemes javára, Istennek és a mi Urunk Jézusnak dicsőségére. Nem akartunk, nem is akarunk
elhidegülést vagy épen viszályt támasztani magunk s a világi elem között; sőt vele karöltve, se-
gítségét kérve, várva, megbecsülve és hálával fogadva; jelentőségét elismerve és tisztelve; buzgó-
ságát, testvériségét méltatva, szeretve, munkában és sikerben vele együtt osztozva építeni anya-
szentegyházunkat a tökéletesség végcélja felé. Ez az akarat, ez a szándék, mely kezdettől fogva
megvolt mindnyájunkban és irányított mindnyájunkat, megvan immár szentesített alapszabály sze-
rint is; végrehajtása, megvalósítása csak a külső ellentétten mulhatik. Ezt az ellentétet azonban
bátran lehet kizártnak tekintenünk. A mint a kezdet félreértéseinek köde kezd felszállani, a mint
a heveskedő ellenszenv és meggondolatlanság ellobogtatja parázsnélküli lángjait, bizonyára általá-
nos lesz a helyes megítélés világossága és a testvéri szeretet tápláló melege a világi elem szivén,
lelkületén; mint a hogy ennek megnyugtató és fölemelő jelei már mutatkoznak is.

Meg kell azt előbb-utóbb minden komoly gondolkozónak érteni, hogy az egyfoglalkozásuak
kiképzett, egyöntetű, egységes, szerves működése a mig az egyén jelentőségét, súlyát, értékét ön-
előnyére s a köz hasznára is emeli, másfelől az egyetemes érdek előmozdításának hatványozott
erejű és hasznu tényezője lesz. Az egyház és baza egyetemes érdekeinek ilyen hatványozott erejű
és hasznu tényezője akarunk mi lenni: országos ref. lelkészegyesület. Jöjjetek, segítsetek, hogy
csakugyan azzá legyünk. Vetkezzük le mindnyájan az előitéletes kicsinylés, a körültekintő önzés a
látszathól táplálkozó tekintélyeskedés ref. paphoz illetlen tarka öltönyét és öltözzük fel az egyszerűt,
a melynek szálaít az alázatosság, a méltánylás, buzgó önfeláldozás s a teljesített kötelesség méltó-
ságának természetes ujjai szőtték.

Az országos ref. lelkészegyesület már megvan. Dicsősége minden ref. lelkésznek dicsősége; szégyene minden lelkésznek szégyene; akár benne van az egyesületi kötelékben, akár kívül marad. Választani könnyű. A dicsőség nincs távol, csak mindnyájunknak akarni kell. A szégyentől, a kudarctól Isten óvja egyesületünket s e gyermek édesanyját: anyaszentegyházunkat. De az ő segedelmével óvjuk mi is; legyünk, maradjunk bármennyien. Célunk szent, lelkesült-ségünk lángoló, elhatározásunk szilárd. Tudjuk, kinek hiszünk: az igazságot koszoruzó hatalmas Istennek; tudjuk, miért küzdünk: egyházunkért, hazánkért; tudjuk, mi végre: Istennek dicsőségére. Ebben a küzdelemben nem lesz életünk sem drága.

Romokat védünk: egyházunk hajdan erős várának, nemzeti nagy létünk szegényes maradványának romjait; de mi szeretjük e romokat is. Az ujjá építés anyaga ott van bennük. Lélek és kar kell, hogy hajdani dicsőségüknek formáiban megelevenedjenek. Siessetek lélek és kar lenni.

Nagy tradíciók örökösei vagyunk! Elődeink protestáns hősök — nemzeti hősök; protestáns vértanúk — nemzeti vértanúk egyben. Megnőtt felettünk a veszély, körülöttünk az ellenség. A világtalan tapogatózás, a káron is mosolygó békülékenység, a mindenre igenlő türelem növesztette meg. Jézus figyelmeztet, hogy „nem bé-

két hozott, hanem fegyvert.“ Egyházunk nem a tétlenség és halál, hanem a cselekedet és élet egyháza, mely felett az örök munkás Istenség örökösök.

Értsük meg az Ur szavát; értsük meg a kor intő jeleit és akkor bizonyára rövid idő múltán egy táborban, egy családban lesz a magyar Izrael lévi-nemzetsége.

Hivlak annakokáért az egyesület nevében mindnyájatokat, szeretett szolgatársaim, jöjjetek, lépjetek az egyesületbe. Hozza a tudós tudományát, a bölcs bölcsességét, a tapasztalt tapasztalatait, az erős erejét, mert bizony a tudomány, bölcsesség, tapasztalat és erő rész szerint van bennünk, mint mindenkiben, de ez nem elég ok reá, hogy a tudósabbak, bölcsőbbek, tapasztaltabbak, erősebbek kívül maradjanak. Ha áldozatnak tartanátok is, a mit tesztek; méltó a miért áldoztok: egyházunk, hazánk.

Az országos ref. lelkészegyesület nevében

Hajduböszörmény, 1907. október 31.

Szerető szolgatársatok

Dr. Baltazár Dezső
elnök.

TÁRCA.

ZEMETŐBEN.

*Elült a nagy világi lárma,
Nem zümmög a kicsiny bogárka,
Im itt az éj váratlanul.
Palástja rám borul sötéten,
Szellő pihen virág ölében,
Csupán az éj harmatja hull.*

*E néma csend körülölelvén,
Sirok fölött kutatja elmém
E földi lét nagy titkait.
Gondolva, hogy e bús magányban,
Hol béke leng és porladás van
Szivemre száll a drága hit.*

*És kérdezem: mi hát az élet,
Hol annyi köny, csalódás érhet,
Küzdelmes út a cél felé?
Avagy talán szép hajnal álom*

*S ha ébredünk, mi hold sugáron
Repülhetünk az Ur elé?*

*Miért van az: egyiknek élte,
Bár a baj őt sosem kimélte
Hosszu határidőt mutat,
Másik olyan mint a lehellet,
Alig pihen jó anyja mellett,
Mégfut hamar kimért utat?!*

*Miért van az: egyikkel a kín,
Tenger bajok zúgó habjain
Örökre szent friqyet kötött.
A másik él bohón, vidáman
Öröm ragyog piros borában
S kacagva jár sirok között?!*

*Miért van az: az egyik elme
Keres, kutat s lángszenvedelme
Nekünk örök szabályt teremt.
Mit sem tud a másik magáról
S mikor lehull az életfáról:
Bölcsessel pihen a sirba lennt?!*

A lelkészegyesület.

Megvan valahára, hála Istennek. Az országos ref. lelkészegyesület megalakult. Azok ugyan, a kik soha sem voltak barátai, vagy ma sincsenek vele tisztában (mert kívül állanak rajta), utólag sokat tudnak gáncsolni benne. Nem tesszik ábrázatja, mert nincs a hivatalos egyház kétféjü alakjára mintázva. De hát nem verseny és hatalom céljából létesült s csak ref. *lelkészegyesület* nem a *ref. egyház* akart lenni. Megbotránkoztak első hangadásán és ellenőkre van, hogy a negyvenes évek nagy jelszavát újra forgalomba hozta. De e jelszót maga a hivatalos egyház is kiadta s ma sem akarja megtagadni senki közülünk. Holmi hálátlanságot is emlegetnek, a mely az uttörők iránt (kiket mi pedig őszintén tisztelünk és megbecsülünk) követett volna el. De ez mind csak beszéd és a tény az, hogy az O. R. L. E. megalakulása mint belsőleg mind külsőleg a legkedvezőbb auspiciumok közt ment végbe. Sikertől elkerülni az ütköző pontokat és a hivatalos egyházzal szemben elmellőzni a versengésnek a lehetőségét az által, hogy az O. R. L. E. mint szakegyesület szervezkedett. Sikertől megnyugtanni, nem a világiakat, a kik egy ilyen alakulást, mint az a György Endre nyilatkozatából is kitűnik, egyáltalában nem nehezményeztek, hanem azokat a lelkészeket, a kik a világi elem neheztelésének még az árnyékától is fél-

nek, az országos protestáns szövetség célul való kitűzésével és a szövetségbe a világi elem bevonásának kimondásával. És a mi nem a legutolsó, sikerült felkelteni ez alkalomból az országos érdeklődést a ref. lelkészek és a ref. egyház iránt. Ez pedig nagy szó a mai koalíciós klerikális világban.

Felekezeti alakulás mostanában nagyobb érdeklődést nem keltett és nagyobb hatást nem idézett elő, mint a O. R. L. megalakulása. Ez a hatás nemcsak a különböző hozzászólásokban és közleményekben nyilatkozott meg, a melyek az elnöki székfoglaló elhangzása óta az összes sajtóban pro et contra folyvást visszhangzanak, hanem főleg abban a rendezkedésben, mely a magyar társadalom eddig lekötött vagy a politikai átalakulások folytán elhasznált és szétszórta liberális elemeinek újra való csoportosulását lehetővé tette.

Ez az eredmény pedig sokkal nagyobb jelentőségű mint azt első pillanatra magunk is gondolhatnók s hatása abban nyilvánul hogy egyházunk elült hajója újra a közérdeklődés és haladás sodrába került és hogy régi helyünket a társadalom alkotó tényezői között ismét elfoglalhatjuk. Nem azt teszi ez, hogy mi magunk vezessünk, ennek az ideje fájdalom végképen elmúlt, hanem azt, hogy a többi igazi nemzeti és liberális elemekkel állandó összeköttetésben és karöltve járjunk el és ha a régi magyarorszá-

... Egyszerre csak zúg a fa lombja
Az égi tűz mind fénybe vonja
A sírokat e holt tanyán.
Reszket a föld a menydörgéstől,
Fölrriadok a merengésből
S e szókat mintha hallanám :

Te büszke lény ! Borulj a földre !
Semmit ne kérdj ! Én mindörökre
Rendelkezem sorsod felett.
Elég neked, hogy éltet adtam,
Tervem habár beláthatatlan :
Szeresd, becsüld az életet !

Előtted a tudás világa,
Légy üstökös, vagy fénybogárka,
Ne hidd, hogy ez határtalan.
Repülj te bár merészen égig,
Avagy, leszállj a föld közepéig :
A véghatár a sírba van.

Remélve küzdj, haladj előre !
Virágra lépj, vagy durva köre ;
Siess rohanj napszálltáig.

Bú, fájdalom, ha meggyötörnek,
Vagy napja kél szelid örömeink,
Ne kérd soha : miért van így ? !

Enyém a föld, az ég, a tenger !
Hatalmamat te büszke ember
Mig itt bolyongsz nem láthatod,
Hullámmain az elmulásnak,
Évezredek rohanva szállnak
S nekem : rövid pillanatok.

Örök talány élted folyása,
Mi lesz midőn sirod megásva
Reád a hant tompán dörög ? !
Hát azután ha lesz : mi lesz még ?
Örlik szived kinos, nagy eszmék,
Minden titok marad : örök !

De majd ha lesz a végítélet,
Alvó porod, ha majd megéled
És látsz te fény sugár özönt :
Parancsoló ajkam szavára,
Lehull minden titoknak zára
Lelkem fogad, lelkem köszönt !

Szuhay Benedek.

gért mi áldoztunk legtöbbet, az új magyarországi kiépítésében is vegyük ki a minket megillető részt. E munkában a magyar prot. lelkészekre nagy feladat vár és az ő közreműködésük nélkül el sem képzelhető. Sokkal több teendő vár reánk azonban magában az egyházban, melyben mi csak érvényesülni és nem uralkodni akarunk s melynek a magunk részéről is újabb erőt kívánunk kölcsönözni. Az által is, hogy szervezkedünk és szoros lelkészi feladatok, testületi érdekek felkarolására és érvényesítésére egyesülünk. az által is, hogy a szoros lelkészi ellátást kívánó ügyekben mint szaktestület legjobb tudásunkat bocsátjuk és ajánljuk a közegyház szolgálatára. Ilyen ügyek a liturgia, parochiális könyvtár, lelkészképzés s más ehhez hasonló ügyek, a melyekben a lelkészi testület szakvéleménye, kiformalódott nézete, habár pusztán mint consultatív votum, csak hasznára lehet az alkotmányos hatóságoknak, a melyeknek nálunk a közvéleményhez kell igazodnia.

Nincs hát semmi ok arra, hogy bizalmatlansággal viseltessünk az új alakulással szemben, melyre régen szükség lett volna s mely parciálisan már eddig is megvolt a mi egyházunkban s mely lelkészi értekezletek címe alatt külföldön régóta sikerrel működik.

A fődolog az, hogy minden lelkészjellegű egyén vegyen részt az alakulásban s ne sajnálja azt az évi 6 korona tagdíjat, a melyért különben is megfelelő ellenszolgálat jár (hivatalos lap vagy ezt pótló közlöny, évkönyv stb.) Jöjjenek tehát elsőben a leginkább érdekeltek a lelkészek magok. Sok sebeik vannak; együtt azokra is könnyebben lelhetünk gyógyító erőt. Fizetés rendezés lelkészi fiuk internátusa, árvaház segélypénztár stb. csak ez alapon remélhetők. Nem szorosan volt lelkészi teendővel való megterheltség alól mentesülés, ez uton eszközölhetők. Sok tapasztalataik vannak magok, pályájok hivatás felől: mindezek így jobban értékesíthetők és felhasználhatók.

De jöjjenek a lelkészjellegű tanárok is, a kik tanintézetünkben dacára az új rendszernek eddig is megtudtak maradni s kiknek száma a debreceni ref. tanárképző megnyílik (pedig a jövő tanévvel már megnyílik) ezután még inkább növekedni fog és működjenek közre a közös megépítés és megépülés nagy munkájában. A theologiai tanárok pedig a világért se álljanak félre, ők nem szakaszthatják el magokat a lelkészekről s hogy eddig is nem keresték eléggé az azokkal való összeköttetést, mindkét részről siralmas félreértésekre és keserű szemrehányásokra adott alkalmat. A széchenyi gyűlés emlékére II. Rákócy Ferenc érmet veretett, mely közös

oltáron a különböző felekezetű lelkészek által táplált tüzet ábrázolt. Concurrunt ut alant felirattal. Ennek a nagy és szent eszmének, hogy a magyarságra nézve érvényesülhessen, valóssággá kell válnia előbb az egyes egyházak kebelében. És hol volna ennek helye és lehetősége inkább, mint nálunk reformátusoknál? Concurrunt ut alant. Egyesüljünk, hogy az egyház a magyar társadalom, a haza erőt nyerjen egyesülésünk által. Lépünk szentesítésre minél hamarabb. Szeretettel hívjuk azokat, a kik eddig is híven kitartottak. Az ő feladatuk ébren tartani a tüzet és szent lelkesedéssel táplálni azt. Rájuk vár a feladat most a megyei lelkészi köröket össze hivatni és képviselőiket a választmányba elküldeni. De hívjuk azokat is, a kik eddig még nem jelentkeztek, a kik eddig ellentétes álláspontot foglaltak el, a kiknek az, a mi eddig történt nem tetszik. Jöjjenek és csinálják jobban. Jöjjenek és irányítsanak bennünket. Szívesen látunk és várunk mindeneket. Concurrunt ut alant. Ezt akarja az Országos Ref. Lelkész-Egyesület.

Dr. Ferenczy Gyula.

A kivándorlás okai és orvosszerei.

Irta a magyarországi ref. lelkészek kongresszusán 1907. szeptember 19-én Budapesten felolvasta *Péter Mihály* gálszécsi ref. lelkész a f. zempléni egyházmegye főjegyzője.

Mikor a lelkész egyesület előkészítő bizottsága a külföldre való kivándorlást előadás és megvitatásra kintűzte, bizonyosan azon gondolat által vezéreltette magát, hogy egy lelkész egyesület, a melynek tagjai a néppel közvetlenül érintkeznek s a nép életét a maga valóságában s nem a bürokráciából ismerik, csak hivatott lehet e kérdéssel véleményt mondani. Ezenkívül a mi véleményünk csak elfogulatlan lehet, hiszen mi senkitől sem függő testület vagyunk; hozzátehetjük, hogy a mit kimondunk, abban ismert hazafias érzelmeink vezérelnek bennünket. Másfelől azért is jogosultak lehetünk ez ügyhöz hozzá szólani, mert a kivándorlás társadalmi kérdés, melyet az állammal karöltve magának a társadalomnak kell megoldani; már pedig a ref. egyház is alkotó tagja e társadalomnak, e munkában tehát ő is részt kíván venni. Még egy rövid megjegyzést teszek. Az idő rövidsége miatt egyenesen tiltva van egy felolvasás vagy egy tanulmány előterjesztése, ezért lehetőleg rövid leszek, a kivándorlásnak csak legfőbb okait és orvosszereit mutatom be. De a többi azokból folyik.

Szerintem a kivándorlásnak három fő oka van: az első gazdasági és szocialis, a második morális, a harmadik kulturális. Az orvosszereket is ezen a három téren kell hát keresni. Ha népünk itt hagyja hazáját, annak oka első sorban a gazdasági helyzet nehézsége és a szocialis politika hiánya. A kérdésnek ez az oldala eléggé ismert és eléggé fel van tárva, de mégis érintenem kell. — Népünknek három fő eleme

vesz ma legnagyobb részt a kivándorlásban: a kisgazda; a kisiparos; napszámos és cseléd. Itt kell hát az egyik nagy bajnak lenni a gazdasági és szociális élet mezején és itt kell keresni az első orvosságot. A baj forrása szerintem a következőkben van. A kisbirtokos gazdák, a kiknek számuk százezrekre megy, meg nem élhetnek ma a maguk szűk mesgyéjén. Földjüket nem művelhetik okszerűen, mert először is nem ösmerik az okszerű gazdálkodás elveit, vagy nincs tehetségük azokat megvalósítani. Másodszor oly aránytalanul nagy egyházi, állami, községi és megyei adóterhek nehezeden a vállalkra, hogy azokat csekély jövedelmükből alig képesek kifizetni s miután a gazdálkodástól ment volt óráikban semmi más foglalkozást nem találnak, mert a házi ipar fejletlen — vagy semmi — a gyáripár a kezdet kezdetén van, hogy tehát a megélhetés elemi feltételeit biztosítsák, vagy a reájuk nehezede terheket kibírják, vándorbotot vesznek a kezökbe. Ez az egyik oka a kisgazdák kivándorlásának. Másfelől szemeik előtt lebeg a jövő képe, mikép osszák meg 1—5 holdra menő birtokukat gyermekeik között. A megélhetés nehézsége mellett ott kísért tehát mindjárt a jövő sötét képe s visszi a kisgazdát a külföldre. Ez a kivándorlás második oka a kisgazdára nézve.

Ugyan ez a két mozgó erő szerepel a nép másik két osztályánál a cseléd és napszámosnál is. Miután pedig a jobb utáni vágyat elítélni végképen nem is lehet; az is kecsgetető, hogy az egyik törli, szépen kifizeti meglevő terheit, a másik házat épít, birtokot szerez, természetesen, hogy mindez hatványozott mértékben hat a kivándorlásra. Eképen az ok kézenfekvő lévén, kézenfekvő maga a gyógyszer is. Az első és legnagyobb lépést a bajok megszüntetésére magának az államnak kell megtenni. A társadalom legfeljebb buzdító hatással lehet az államra. Az államnak legfőbb kötelessége legelőször is segíteni magán a helytelen birtok eloszláson, de sem nem úgy, a hogy ma történik, hogy t. i. némelyek parcellázás és birtokuknak drága áron való eladása által akarják a népet földhöz juttatni; mert míg egyfelől ellentétben van a legelemibb szociális politikával, másfelől a legnagyobb mértékben előidézője magának a kivándorlásnak; sem úgy, a hogyan némelyek konservatív módon gondolkoznak, hogy megállapítanak a hitbizomány egy nemét a paraszt birtokra nézve is, hanem egészen radikális módon. Szabadítsa fel az állam az egyházak kezén lévő holt birtokokat, a tanulmányi alapokat, a saját kezén levő kincstári birtokokat s a melyek telepítésre alkalmasak, azokat akár örök bérbe, akár olcsó pénzen adják a nép kezébe. Nemcsak a kivándorlást akadályozzák meg vele, de segítenek a nemzetiségi kérdésen is, mert ezek a birtokok szerte az országban, sokszor nemzetiségi területen fekszenek. Hogy van-e joga magyar államnak e nagyobárára állami eredetű holt birtokokkal, tanulmányi alapokkal szabadon rendelkezni, azt vitatni talán felesleges is, csak az a kérdés, hogy meg van-e az észszerűség, itt van-e az alkalmas időpont az actio végrehajtására? Szerintem azonban akkor, a mikor megállapított tény, hogy a magyar nép jó része azért vándorol ki, mert földje nincs és mert élni akar, midőn a magyar állam épen e miatt egy végzetes katasztrófa előtt áll, akkor a bármily kényesnek látszó, de mégis inkább felekezeti érdekek meg kell hajolnia az országos nagy érdek előtt, mert a legnagyobb törvény az állam érdeke.

De nem elég, hogy a népet földhöz juttassuk. Most is van a népnek egyiknek csekélyebb, másoknak

nagyobbaeska terjedelmű földje; még sem élhet meg, mégis kivándorol, mert mikép mondtam, nem bírja a fölhalmozódott terheket. Ha a szegény kisgazda, iparos, állami, megyei, községi, egyházi adóját, melyek aránytalanul nagyok kifizeti, alig marad valamije. Itt jön a második gyógyszer. Szociális orvosszerekre van szükség az állam részéről; több gond a kis emberrel, nagyobb kimélet az apróbb existenciákkal szemben. A terhek enyhítése, igazságosabb elosztása; az így származott hiányoknak azok által való pótoltatása, a kik könnyebben élhetnek, a kiknek a természet vagy a szerencse többet adott; pl. luxus adók behozatala, a mikép ezeket a nemzetgazdák papiroson szépen megirták — de az ügy igen nehezen indul, mikor végrehajtásra kerül a dolog. Azután az ellenőrzés, a védelem, ott a hol a nép az állam akaratán kívül az érdekeit nem kimelő faktorok kezébe kerül; mert sajnos a társadalom számos rétege ma egyenesen a kis ember anyagi érdekeire pályázik s hiába van megállapítva a szolgálatért járó díjazás; az ellenőrzést nincs, aki gyakorolja. Mésébe illő dolgokat lehetne mondani azokról a dolgokról, a melyek a megyei, állami, ügyvédi irodákban lejátszódnak, de nem részletezem ezeket, csak egyet említek fel erről a mezőről, de más dűlőből: mikor gondolt a magyar állam arra, hogy a szabad s némely egyházak részéről kiszípolozásra vezető stólák ügyét rendezze?

A szociális gyógyításban magok az egyházak s köztük ref. egyházunk is részt artozik venni. A mi prot. egyházunk pár exelentiam népegyház, a mely szó sok vonatkozásai között bizonytalant is teszi, hogy lelkesí és tanítói a nép anyagi virágzásáért, boldogulásáért apró-cseprő ügyes-bajos ügyekért sok mindent tartoznak megtenni. Ma e tekintetben mintha nem a kívánt módon folynának ügyeink. Ma a nép a maga ügyes-bajos dolgaiban nem lelkesíeihez, vagy tanítóihoz megy, de máshova, még olyan dolgokban is, melyekben nem volna feltétlenül szükséges, de hogy feltétlenül költséges rá nézve, az bizonyos. Mi ennek oka? Nem az, mintha ma már nem fáradnánk többé önzetlenül és szívesen a népert. Hanem az, hogy a mai életre, e szövevényes életre nem vagyunk felkészülve kellőleg, nem vagyunk ellátva semmi gyakorlatiassággal sem szociális érzékkel. Képzésünk tisztán elméleti, gyakorlati érzékünk sem az iskolában, sem az életben ki nem fejlett s miután ezt a nép észrevette, ha tanács, ha vezetés kell, azt nem tőlünk kéri, de másoktól, a kik esetleg a kimélet rovására is dolgoznak. Így míg egyfelől elvesztettük a népre való hatást, másfelől épen e miatt nehezebb, költségesebb lett a nép élete. Világos, miszerint ennek meggátolására csak két mód kínálkozik, az első az, ha a mai lelkesí kar, úgy miként, némely helyeken már meg is indult az üdvös folyamat, gyakorlati és szociális téren behatóbban foglalkozik a néppel, másfelől, ha úgy rendeztetnek be a theol. akadémiák, hogy a jövő lelkesí kar gyakorlatiasabb neveléssel, több szociális érzékkel lép ki az életbe.

A kivándorlásnak második oka morális. Ma már a köznépek nemcsak teljesen szegény része hagyja el az országot, hanem a vagyonosabb gazdák is a kik megélhetnének ugyan, de még többel akarnak rendelkezni, 20—30 hold földjük helyett 60-at akarnak birni s vagy magok mennek el, vagy gyermekeiket küldik el, holott ezzel a munkaerő hiánya folytán válságba sodorják a saját gazdaságukat és a közgazdaságot. Itt tehát már egyenesen a merő vagyonszerzés vágya, az elégedetlenség a döntő ok. Azután az élvezet vágy, me-

lyet az illető kit inkább remél kielégíteni. Sokszor az is megtörténik, tapasztalásból tudjuk, hogy az asszony maga ösztökéli férjét, vagy gyermekét a kivándorlásra, miután a haza küldött pénzekből jobban élhet, fényesebben öltözködhetik vagy öltöztetheti gyermekeit.

A kivándorlásnak másik főforrása eszerint a moralis süllyedése, jobban mondva az immoralitás; mely a vagyonvágy, a fényezés, a mértékletlenség, az élvezetvágy alakjában hatalmába kerítette az egész alsó néposztályt. A kevéssel való megelégedés nemes erénye, a szerénység, egyszerűség régi tisztos cultusa kihálóban van. Ez a boldogtalan felfogás benne van a kor romlott, materialis szellemében; de mint rendesen, a felsőbb társadalmi osztályokból árad szét a nép körébe. A vagyon ad tekintélyt, becsületet, az élvezet teszi az életet derültté kellemessé, ez lett a jelszó s a jelszó megtermette gyümölcsét. Világos, hogy ez a mi Magyarországnak, még ha sokkal fejlettebb lesz is gyáriparilag, ha a legintenzívebb gazdasági életet fogja is folytatni, olyan vagyonos sohasem lesz, hogy e Molochot kielégitse, hogy mindenkinek annyit adjon amennyit az óhajt. Egészségesebb korszellemre van azért szükség, de sürgősen mert ardet Ucalegon. Ebben a munkában részt venni legszebb feladata a lelkészeknek különösen nekünk református papoknak, az egyedül igaz és szép cultuszának nagyobb mérvű hirdetésével szöszékeinkről társadalmi és cura pastoralis munkánk által: mértékletességi egyesületek felállítása olvasó körök teremtése által, melyek a népet az örvény széléről visszariasszák s nemesebb egyszerűbb élvezetekre, életmódra szoktatják. De a mi munkánk mind csekély a nagy feladattal szemben, az állam és társadalom vállvetett munkája, támogatása nélkül; mert hiába hirdetjük mi a vallás parancsát, mely a kevéssel való megelégedés boldogító érzéséről, az egyszerűség és más keresztény erényekről szól, ha munkánkban az állam és társadalom nem támogat, ha épen minket egyszerű ref. lelkészeket háttérbe szorít, mert a korrallal nem uszunk, mert magunk is egyszerűek vagyunk, ha az egész társadalom az aranyborjú körül táncol, ha maga az állam többszöri sürgetésünkre, kérésünkre még annyit sem tesz, hogy ünnep és vasárnapokon koreasmait bezárná, mely körülmény, tudjuk, mennyire elvonja a népet a templomoktól és az olvasó köröktől.

A harmadik oka a kivándorlásnak az, hogy sem az iskolázás, sem a néppel való foglalkozás nem adnak elég tápot arra nézve, hogy a hazaszeretet érzései a nép lelkében megfogjanak és tartóssá váljanak. Azt bátran ki lehet mondani, hogy akár mennyi baja volna egy népnek, nem hagyná el oly könnyen hazáját s nem üne fel a cosmopolitizmus eme jelszavának: *ibe bene, ubi patria*, s nem olvadna be már a második generációban idegen népcsaládokba s nem állana be idegen eszmék szolgálatába, (pánszlávizmus stb.) mint ma a kivándorlóknak nagy többségével történik, ha a nép szívében a hazaszeretet érzése mélyebb, intenzívebb volna. Figyeljük meg az utra készen álló népünk lelki mozdulásait, a kivándorlók többsége csak rögöt lát a hazai talajban, melyet másutt is feltalál, de nem lát a rögben egy eszmét, egy szent gondolatot. Ezért van az, hogy oly könnyen cserél hazát, mert Tompaként semmi sem állítja meg a határnál. Van ugyan egy csapat, mely ott a távolban is szívébe zárva hordozza hazája képét, a mit a közeli sulyos napok is igazoltak. De a legtöbb érzéktelen e szóval szemben hazaszeretet. S ha ez igaz, hol van a baj oka? Ott a mit előbb mondtam hogy sem a népiskolákkal, sem az életben való foglal-

kozással nem emeljük fel a népet a hazaszeretet kellő magaslatára. Egy döntő bizonyítékot hozok fel erre nézve melyre a statisztika tanít meg. Magyarország vesz ma a legnagyobb mértékben részt a kivándorlásban és az egész világot tekintve Magyarország az, melynek kivándorlói között vannak a legnagyobb számmal az analfabéták. Ez tehát legalább is azt mutatja, hogy a hiányos iskolázás és a kivándorlás szoros összefüggésben állanak. Igaz az, hogy más államok, Angliá, Németország művelt iparosai, kereskedői, földmivelői is sokan kivándorolnak, de ez nem bizonyít e tétel ellen, miután ők Amerikában is megtalálják a maguk országának nyelvét, szokásait, közszellemét. Náluk tehát csupán a földrajzi fogalom változik, akkor amikor hazát cserélnek. A mi kivándorlónk idegen világba jutnak s ha mégis hazát cserélnek, ennek nem lehet más oka, mint az amit az előbb mondtam.

De mást is bizonyít a magyarországi statisztika, azt nevezetesen, hogy itt nálunk is ott a legnagyobb mérvű a kivándorlás, a honnan a hiányos iskolázás folytán a legtöbb analfabéta kerül ki és ott a hol az iskolázás az V—VI osztályal betetőzve nincs, azon osztályokkal t. i. a melyekben a hazaszeretetre kiválóan nevelő tárgyak, mint a földrajz, történelem stb. tanítatnak. Ha tehát az alföldről, hol az iskolázás jobb kezekben van, a kivándorlás szórványosabb, mint a felföldről, habár a nép megélhetési viszonyai majdnem egyformán neheznek, akkor ez a körülmény döntő e tekintetben hogy az iskolázás hiánya, az analfabetizmus és a kivándorlás között szoros összefüggés van.

Van szerencsém azért határozati javaslatomat benyújtani a következőkben: I. Mondja ki az országos ref. lelkészi kongresszus, hogy tekintettel azon körülményre, miszerint a kivándorlás egyik oka abban rejlik hogy a nép csekély terjedelmű földjén meg nem állhat, kívánatosnak tartaná a lelkész egyesület, ha az állami eredetű holt birtokok, az alapítványi és a telepítésre alkalmas kincstári birtokok, akár örök bérlet, akár olcsóvétel útján a nép kezébe adassanak, hogy ez által a nép a hazai talajhoz köthessék.

II. Mondja ki az országos magyar lelkészi kongresszus, hogy a külföldre való kivándorlás meggátolása szempontjából elérkezettnek látja az időt, hogy kifejezést adjon azon óhajának, miszerint az állam a kis emberek támogatását és védelmét országos érdeknek ismerje, tegyen meg mindent arra nézve, hogy az aránytalanul nagy terhek, melyek a kis embereken, megyei állami, egyházi, községi adók alakjában fekszenek enyhíthessenek és hogy az államháztartásban az így okozott hiány az adók igazságosabb elosztása és luxus adók behozatala által pótolassék és hogy másféle egyházakban szokásban lévő, önkényesen szedett és a népet nagy mértékben terhelő szabad stóllák intézménye eltöröltessék, avagy szabályoztassék. Hogy az állam a maga alkalmazottaival szemben a nép érdekeinek védelmét éberebbé tegye.

III. Mondja ki az országos magyar lelkészi kongresszus a következőket: Szükségét látja annak, hogy felhívja a lelkész testvérek figyelmét arra, hogy a nép érdekében mentől nagyobb szociális tevékenységet fejtsenek ki, hogy legyen a lelkész a mind szövevényesebbé vált társadalomban az ügyes bajos embernek első tanácsadója vezetője.

IV. Kéressék fel az egyetemes convent, hogy a theol. akadémiák tantervének megszerkesztésével legyen tekintettel arra, miszerint a lelkészek a gyakorlati és szociális életnek inkább megfelelő képzésben részesül-

jenek s vegye tantervbe a gazdaságtan., a magánjog és a községi közigazgatási jog tanítását s azoknak tanulását tegye a theológiákon kötelezővé.

V. Mondja ki a lelkészi kongresszus hogy miután a kivándorlásnak másik oka a nép körében elterjedt telhetetlenség, élvezet vágy, fényűzés, felkérjük bizalommal a lelkésztestvéreket, hogy lépjenek föl e kór ellen részint a szószékről gyakori, irányzatos beszédek által részint cura pastoralis tevékenységükkel, de főképen mértékletességi egyet olvasó körök felállítása által; másfelől felhívjuk a konvent utján állam kormány figyelmét arra, hogy vásár és ünnepnapokon szigorúan zárjon be minden italmérési helyiséget és üzletet, hogy a vásárnap legyen az Istené a vallásé, végül üdvösnek tartaná a lelkészegyesület, ha a társadalom vezető elemei az intelligens osztály is, — mint a honnan terjed szét a jó vagy rossz — egyszerű, mértékletes, takarékos életével példát nyújtana a népnek.

VI. Hívjuk fel a konvent utján az állam figyelmét arra: mindent kövessen el, hogy Magyarországon egyetlen egy gyermek se maradjon iskolázatlanul és hogy egy se legyen olyan, a ki a teljes osztályokat el ne végezte legyen.

VI. Azon iskolákkal, egyházakkal s azok vezetőivel szemben pedig, akik meg egyenesen hazafiatlan irányban működnek, lépjen fel az állam kormány a legnagyobb szigorral s minden adott esetben éreztesse sujtoló karját, részint a büntető igazságszolgáltatás utján, részint az állam segélyek elvonásával.

Az elfelejtett kapocs.

A lefolyt lelkészi kongresszus.

Nagyon aktuális kérdéshez szólok: a lefolyt lelkészi kongresszushoz, illetve a lelkészi egyesülethez. — Sok mindenről, üdvös dolgokról volt és van szó a temérdek újsági cikkezésekben a legközelebbi lelk. kongresszuson a szónokok ajkairól és magában az alapszabályokban. Szellemi kincsalmazban fel van sorolva ugyszólván minden. A mester mű készen: mehet.

Elindulása előtt körül nézem, mert tudja Isten hogyan van, itt is kísért jó vagy bal végzetem: meglátom azonnal a hibát. (Erre is szükség van bármely téren, e nélkül nincs is haladás).

Hol hát a hiba? A különben felszerelt alkotmány nincs a sinre helyezve; mellette pedig csak lassu küzködéssel bugdácsol az akadályokon át, sőt áthághatlan torlaszok ellentállására bukkanhat, sőt már kezd is bukkanni.

Mert egészen közfelfogássá vált, minden lépten nyomon olvassuk nem csak politikai napi lapokban, még a kultusz miniszternek is ajakáról, hanem szaklapjainkban is, sőt a lelkészi egyesület korifeusainak nyilatkozatai után is hogy a „hivatalos egyház“ (e kifejezésnél római tömjén füstöt érzek...!) mint valami önmagában és önmagára autonom központ szemben áll a lelkészegyesülettel. Ugy annyira, hogy p. l. a M. Szó „Hivatalos álláspont“ című cikke a közfelfogássá lett gondolatoknak megfelelőleg így ír: „nem ismerjük a hivatalos egyház álláspontját még“ a mi „elodáztatja“ a lelkészegyesület céljainak valóságát, sőt „homlok egyenest“ ellenkezik azzal. (Megjegyzem, hogy a lelkészegyesületnek nem csak az 1848 XX. t. c. lehet a célja, hanem egyáltalán anyaszentegyházunknak min-

den külső és belső érdeke.) A „Helyzet feletti elmélkedés“-ben pedig ez mondatik: én bizony tartok tőle, hogy Apponyinak is igazsága lesz s a papi kongresszus vállalkozása hajótörést fog szenvedni a hivatalos egyház magatartásán.

A papi kongresszuson lefolyt s idevonatkozó beszédek pedig e kérdés elé helyezik a lelkészi egyesületet, hogy meghallgattatik vagy nem, érhet e el célt vagy semmit se érhet el a „hivatalos egyház“-zal szemben? Pl. Varga Lajos: „ha a konvent nem ismerné el a lelkészegyesületet hivatalos forumnak s nem teszi magáévá a kérdést...“ stb. Nagy István: „nem tételezi föl a konventről, hogy kicsinyes szempontokból meg ne hallgatná az országos kongresszust. A konventnek meg kell hallgatni a lelkészi egyesületet“ Hm! És ha a „hivatalos egyház“ a lelkészi egyesületet nem ismeri el, nem hallgatja meg, ha ellene áll: nincs érvénye, hatálya? Akkor felesleges érte akkora mozgalmat indítani, időt, fáradságot stb. áldozni?

Hogy jobban megvilágosítsam a helyzetet egy képet vonultatok el a kedves olvasó lelki szemei előtt. Mintha most találták volna fel a távbeszélőt. Ime látjuk az első kísérletet. Teljesen fel van szerelve. Emberi hangtávolba vannak felállítva a telepek. Pergetnek — forgatnak ugyancsak az egyikén is a másikon. Halló, halló! Semmi válasz. Hát nincs szavunk?! Csend. Mi a hiba, hol a baj? Hiszen a felszerelés teljes, tökéletes! Nyugodt flegmával, mosolygó arccal oda érkezik a gépész Uraim a baj oly csekély és mégis elegendő arra, hogy semmivé tegye az egész készüléket, nevetségesen csekély és mégis nagy hiba: hiszen kérem elfeledték bekapcsolni a huzalokat. Egy kicsinyke kapocs és ime vigan szállítja a hangot az uj találmány.

Egy pontocska lelkészegyesület alapszabályaiba arról, hogy a lelkész egyesület célja és feladata, hogy a közvéleményt, jobban mondva a közmeleggyőződést előkészítse és egy pontocska a zsinati törvények közzé, hogy a törvényhozó és kormányzó testület „a hivatalos egyház“ (!!!) a közmeleggyőződést csonkítás és késedelmezés nélkül törvénybe iktatni és foganatosíttatni tartozik (mely jogát a l. e. tiszteletben tartja, valamint a hivatalos egyház respektálni tartozik az egyetemes meleggyőződést): a ma végére mehetetlen disputa, vita, tul-élénk vagy félénk produkció avagy reparáció stb. stb. chaos és csonkán maradozás nélkül biztos és hatalmas hömpölygésekkel halad egyházunk hajója.

Huzal és kapocs nélkül Baltazar elnök teletorokkal kell kiabálnunk s mégis a bizonytalanság vagy nesze semmi fogd meg jól féle a vége.

Az egyetemes lelkészi egyesület tehát a közmeleggyőződés szerve, a hivatalos egyház pedig a közmeleggyőződés foganatosítója.

Még ha valami általános prot. szövetséggé terülne is szét a lelkészi egyesület, soha se legyen annyira híg-lére feleresztett valami, hogy jellemzetességét és sajátos célú erejét elveszítse a szétfolyó színben. Megszilárdult s még a kapcsolatokat is uraló, vezető, éltető szikje legyen a lelkészegyesület. Ilyen értelemben léte-sítsen kapcsolatot a világiakkal is.

Kicsiny papirka, csekély cikkecske! Nem is sok időre por fed téged. Ki tudja hol emészt el a moly, hol a sár s mindenütt a feledés?!

Pedig az a kicsinyke kapocs (a mit *figyelmesteléseim* dacára mellőzött a sokat markoló hévben a bizottság s így a kongresszus is) törvényes hatályu megvalósítása, egyházunk egész állapotának lenne gyökeres megváltozása.

Lehet majd akkor, ha már minket mostaniakat mindnyájunkat megemésztettek a hiába való tanácskozások, viták, értekezések, cáfolások és ama földalatti rágók, küzködéseinken okulva, felkapcsolatlik ama huzal.

Tessék figyelni az irány mutatóra!

Es törődjünk ne csak az 1848. XX-al (azzal is), hanem belső dolgainkkal is, hogy szét ne rájon benünket hitcikkelyeinkben, kultuszunkban a racionalizmus egy részt, a megkötött ódonosság molya más részt, maradjunk a folyton élő, fejlesztő igaz Krisztusnál, a ki az ő áldott Szentlelkével vezérelje a hitet, keresztyén közmeggyőződést az ige által s annak vezérfénye mellett munkáló lelképásztoroknak egyesületét.

A hit, a meggyőződés „hallásból vagyon,” a törvénynyé fogantatás pedig a gyűlések atyái által.

Akar egyik, akár a másik polus nem respektálja egymást, csonka, béna az egyház.

Az újszülött lelkész egyesület még parancsoló erejű közmeggyőződésről nem, hanem csakis felvilanó eszmékről beszélhet.

Teendője: 1. az ige világításában vizsgálja meg de jól, hogy Isten lelke szerint valók-e azok, a miket közmeggyőződéssé kifejlesztve akar a törvényhozó testület elé készen adni kényelmes feldolgozásra 2. vizsgálják meg, hogy nem egy oldal-e, nincsenek-e még több kérdések is, a melyeket közmeggyőződéssé kell érlelni és mindenek felett jól vizsgálja meg, hogy valóban közmeggyőződéssé érlelődött már az, a mit fogantatosítani akar?

Mert a Krisztusnak kell a megerősítő pecsétet rányomni az ő szent igéjével a közmeggyőződés igaz voltának bizonyoságáért: vagyis mindenekben a Krisztus legyen vezérünk! mert az ember egy irányra különösen hajlik egyénisége szerint, azon isteni bölcs elrendezésnél fogva, hogy a különböző irányu hajlamok és tehetségek a saját részlet feladatuk szerint annál belterjesebben munkálkodhassanak.

A kit tehetsége a külső anyagi kérdések megoldására utal, munkálkodjék e tekintetben, a kit pedig a benső indítás és sajátos tehetség más kérdések felé hajt, munkálkodjék a szerint, de mindenik egy lélek által és egyik se tartsa feleslegesnek a másikat, mert mindenikre szükség van.

3. A mi pedig annak megvizsgálását illeti, hogy valóban közmeggyőződése az, a mit fogantatosítani akar, jól gondolja meg, hogy mi hát a közmeggyőződés. Ha azt hiszi a lelkész egyesület, hogy a mit egyes lelkész tagjai fényes szónoklatokban elzengenek a gyűlésen és köztetszéssel pontokba foglalnak az már parancsoló hatalom, közmeggyőződés, épen úgy téved, mintha a gyűlési atyák azt hiszik, hogy ők esetleg a hivek egyetemes közmeggyőződésének mellőzésével, vagy annak ellenére a Krisztusnak tetszőleg hozhatnak törvényeket. Hatalom szerint hozhatnak, de erőszakossággal. Így a lelkészeknek és a hivek egyetemének közmeggyőződését tartoznak figyelembe venni. Ők maguk nem elegendők a közmeggyőződésre. Ők az ige által közvetlenül össze vannak forrva a hivek egyetemével. Fejlesszék ki hát a közmeggyőződést. És e tekintetben kedvezőbb és méltóságteljesebb helyzetben vannak szegény palástjukban is magánál a zsinatnál is, melynek a közmeggyőződést szolgáltatják a hivek egyeteméből, mely előtt a zsinatnak is meg nem hajlása egyenlő az evangéliumi református elveknek eltiprásával.

Tehát a lelkészegyesület csakis a hivek egyetemével együtt állhatnak elő „azzal a jogos igénynyel, hogy

a ki forrott közmeggyőződés, késedelmezés és csonkítás nélkül fogantatosítsák a „hivatalos egyház” által.

Ha aztán a minden irányu és tárgyú közmeggyőződés előkészítése után se akarna a „hivatalos egyház” a kapcsolatról tudni, a huzolon át hallani, akkor álljon elő az, egyetemes és nem „hivatalos” egyház az ő bibliai hatalmával és majd fogja tudni hogyan létesítse ama kapcsolatot!!!

Irhattok, szónokolhattok, kongresszusolhattok lelkészek akár világvégzetéig és akár szakadtig! Mig a valódi közmeggyőződés munkálásának mikéntjét részletesen fel nem dolgozzátok és nem valósítjátok, mig a „hivatalos egyház”-zal olyan törvénybe iktatott kapcsolatot nem létesíttek, a melynek alapján a közmeggyőződésnek fogantatosításához van kötve a „hivatalosok” léte: addig én a lelkészegyesületet csak fél, alkotásnak minősítem.

Kérlek benneteket, jó akaratú, jól megfontolt irányításomat legyetek szívesek bölcsen és szeretettel nagybecsű figyelmetekre méltatni.

Csak a biblia szerint, csak a Krisztussal!

Eugenius Objectivus.

A zsidóság és a keresztyénség szociálisztikus tanai.*

Buddhának a társadalmi egyenlőségre vonatkozó tanításai hat évszázaddal később a keresztyén vallás tanaiban támadtak új életre. A zsidók az Eufrátes vidékén lakók útján megismerkedtek a budhizmussal, hisz a Mózes öt könyvében lefektetett szociálisztikus intézmények Hertzka szerint indiai s a modern bibliakutatók szerint is idegen eredetűek. A thóra keletkezését sokan a babyloniai fogság utáni időkből datálják, amint legújabban Delitzsch Frigyes kutatásai a mózesi szabályoknak a babyloniai törvényekből való vételét majdnem egészen kétségtelenné tették, bár más oldalról a mózesi törvényhozást a Buddha fellépésénél egy ezredével előbbre helyezik. Sőt az 1882-ik évben Seydel Rudolf tollából megjelent híres munka, való vonatkozásait fejtegeti, egyenesen tartalmi összefüggést talált a budhizmus és a keresztyén vallás között, amennyiben Seydel feltevése s másik kutatásai szerint is valószínű, hogy a Jézus 12 éves korától a 30-ik évéig, amikor felőle az evangéliumok semmit sem tudnak, a buddhista barátok tanítványa volt.

Mindezen kérdések tisztázása az összehasonlító vallástudományra s a modern eszközökkel dolgozó bibliakutatásra vár, amely nagy apparátussal bocsátkozik a kétségtelenül megkapó problémák boncolgatásába s kihámozásába; a mi céljainkra itt csak annak a megállapítása szükséges, hogy a Mózes penteteuchjában éppúgy, mint a keresztyén vallás evangéliumaiban és az apostoloknak leveleiben tényleg befoglaltatik az egyenjoguságnak a gondolata s egy csomó oly kommunisztikus elv, melyet, ha más alakban is, de értelme szerint ugyanígy — a mai szociálisztikus-kommunisztikus elméletek is követelnek.

A zsidó nép azonban nem élt a mózesi törvények szigorú parancsai szerint. Mert, amint Hertzka egy más alkalommal kifejtette: a zsidó polgári nép volt, a polgári renddel pedig össze nem egyeztethető az embe-

* Dr. Kovács: A szociálizmus c. munkájából.

rek egyenlősége, a polgári rend csak úgy állhat fenn, ha vannak urak és vannak szolgák, vannak, akik dolgoznak és vannak, a kik a munka gyümölcsseit élvezik. Utópiának maradt a mózesi kommunizmus s annak is kellett maradnia, mert itt a kizsákmányolás még inkább volt a kulturának materiális szükségképpen: feltétele, mint Indiában. De a demokratikus szellem megmaradt a zsidóság körében a mózesi törvényhozás egyetlen társadalmi maradványának s ez magyarázza meg azt, hogy néhány évszázaddal később, amidőn a római császárság kezdetén a munka produktivitását a fejlett kultúra magas fokra emelte, a gazdasági egyenlőség eszméjének újabb hirdetője a Jézus Krisztus személyében épp a zsidóság körében támadt.

Amit a szocializmus történetének írói közül sokan (pl. Adler) tagadásba vesznek, hogy az eredeti kereszténység közvetlenül kommunisztikus tanokat hirdetett volna, azt Hertzka több munkájában bebizonyítani igyekszik. Szerinte teljesen hamis dolog Jézust csak vallási ujtónak látni, hisz az, amit ő hirdetett, semmiképp sem áll ellentétben a zsidóság hittanával. A Krisztus vallása csak azon mózesi, szociális thóriák felrészítése, amelyek görög és római befolyás alatt Palesztinában már teljesen feledésbe jutottak. Hertzka több bibliakutató nyomán a Jézus kinszenvedésének történetével s keresztrefeszítésének okaival magyarázza állításait, a melyek szerinte indokolatlanok lennének és megsemmisítő magyarázhatók, ha a Jézus csak vallásujtó lett volna. Mert sem a rómaiak, sem a zsidók nem ölték meg ez időben a vallási ujtókat, Róma egy vallást sem üldözött s minden idegen istennek templomot emelt, sőt temploma volt ott az idegen, „ismeretlen“ istennek is. Jézust, aki azt hirdette, hogy „adjátok meg a császárnak, ami a császáré“ s kit a „zsidók királyának“ gunyoltak, a római államhatalom nem vette politikai lázadónak s ha világi hatalomra törekedett volna az elnyomott zsidóság felszabadítása érdekében, úgy a hatalmasabb zsidóság részéről iránta nyilvánuló óriás gyűlölet sem volna megmagyarázható.

De Jézusnak törekvései nem is ezek voltak: a zsidóság mózesi törvényének teljes egészében való megvalósításáért szállott ő sikra, nem fennálló vallási tételekkel szemben kelt harcra, hanem a feledésbe jutottak felrészítéseért s a vagyon, a gazdagság ellen, ezért kellett tehát meghalnia. Nem is a szegény nép, de a hatalmas zsidók, a műveltek, a gazdagok, a farizeusok üldözték őt, aki korbácscsal üzte ki a pénzváltókat a templomból, őt, aki azt hirdette, hogy „könnyebb a tevének a tü toján keresztül bujni, mint egy gazdagnak a menyországba jutni.“ S az a római állam, mely jogrendszerével a magántulajdonnak, a polgári vagyonrendnek fanatikus hívévé vált, ily tanítások üldözéséhez készséggel nyújtott segédkezet a hatalmas, a gazdag, a vagyontól zsidóságnak, hisz a kereszténység egyenlősítési tanai, kommunizmusa, elsősorban az ő államrendjét fenyegették felforgatással. A kereszténység vallási dogmái, a Jézus isteni származására vonatkozó tanok, a feltámadás dogmája azonban legkevésbé sem érdekelték a római államot s azokban magára vesélyeset az nem is látott.

De a keresztényen vallás terjedése is annak a bizonyosságát mutatja, hogy ez a vallás társadalmi tanokat és kommunisztikus elveket tartalmaz s a szegények és elnyomottak vallásává válni volt hivatva: vallás oly gyorsasággal sohasem terjedt még, mint a keresztényen mely nem az aránylag általán szegény Judeában talál magának nayszámú hívő sereget, hanem ott, hol virult

a kultúra s nagy volt az ellentét a vagyoni viszonyokban: itt sereglett a föld nyomorult népe tömegesen a keresztényen vallás lobogói alá, az a nyomorult, jogokból kitagadott, elnyomott, szegény nép, melyet tisztán csak vallási ujtások nem igen érintenek, hisz régi tradícióhoz való görcsös ragaszkodása miatt ily irányu ujtások részére ő hozzáférhetetlen.

A keresztényen vallás azonban szintén nem valósította meg a gazdasági s társadalmi egyenlőség eszméjét, mert az a kulturális haladás teljes megsemmisítésével lett volna egyenlő. Szépen mondja Hertzka: ha az emberiség a kultúra és az egyenlőség közötti választás elé állítatik, csakis az elsőt választhatja, mert mindazok akik a másikat választják, a létért való küzdelemben szükségképpen elbuknak. Voltak az első keresztényen között is. kik községekben valóra váltották a gazdasági egyenlőséget s nem rettentek vissza a termelés akkori feltételei mellett a gazdasági egyenlőséggel szükségképpen összefüggő általános nyomortól sem, de az ily kommunista keresztényen község sehol sem tehetett szert hatalomra és tekintélyre: napja lehanyatlott, maga anyagilag és szellemileg tönkrement s föléje emelkedtek ama községek, amelyek megelégedtek a tulvilágon való egyenlőség hirdetésével s önmaguk éppugy cselekedtek itt alant, mint azok, akik az egyenlőségről semmit sem tudtak. A keresztényen egyenlősítési s egyenjogusítási tanainak eredménye nem lett más, mint egy misztikus vágyódás e tanoknak a tulvilágon leendő megvalósulása után.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Boanérgeisz.** A D. P. L. egyik olvasója legközelebb azt a két kérdést intézte a D. P. L. szerkesztőjéhez, hogy a Márk ev. a 3-ik részének 17-ik versében előforduló „Boanergesz“ kifejezés héber szó-e, vagy görög és hogyan van az egyes száma, mert a jelzett bibliai helyen több személyt jelent. Az első kérdésre a felelet ez: a kérdezett szó héber szó görög átírásban. Különböző görög átírásai vannak, u. m. a Suidas szótárában: *boanergeisz* (tulajdonképen a boanergész alak önkényesen formált többese „Szókratész“ név mintájára); az új testam. görög codexeiben: *boanergész* és *boanérgeisz*. A legutóbbi alak a leghelyesebb átírás; mert az átírott (két) héber szó ez — *böné reghes* (nem reghesz, hanem reghes). Ez a két szó a héberben birtokviszonyban áll. Birtok: *böné*, birtokos: *reghes*. — „Reghes“ az ó testamentomban zugó néptömeget jelent. Eredeti jelentése azonban ez; zugás, lárma. De rokonságban van e héber szóval: *róghez*, amelynek jelentése ez: tombolás, lódobogás, *mennydörgés*. Különb. a syarám nyelvben a „reghes“ maga is jelenti a *meunydörgést*. A „böné“ szója *bén* (fiu) szónak többes számu szerkezeti állása és ezt jelenti: *fiak, fiai*. E szerint e két héber szónak görög

átírását, amelyben a két héber szó egy szóba olvadt össze, Márk evangyélista helyesen magyarázza így; „mennydörgés fiai.“ A mi még az átírás formáját illeti — kérdezni lehet, miképen lesz a böné reghes-ből „boanérgeš“? A felelet az, hogy az ilyen átírások, a különböző nyelvek gyermekeinek hangoztatása és hallása különböző lévén, igen sokszor eltérnek az eredeti szavaktól. Hangokat pótolnak, hangokat hagynak ki. Például „szódóm“ héber szó a görögben „szodoma“ lesz. „Sölómóh“ pedig „Szolomón“ vagy „Szolómón“. És így tovább. A kért szóban pedig az a hang (félhangzó), a melyet — ö — vel jeleztem (böné) a héberek ajkán is oly sokféleképen hangozott, hogy egy tudós férfiú szerint annak a kiejtését sem nyelvtanból, sem élő beszédből nem lehet megtanulni. Az ótestamentom görög fordítói hol „e“-nek, hol „a“-nak, hol „o“-nak írják át. A syrarám nyelvben „oa“ kettős hangzóval (diphthon-gus) ejthették.

Igy lett a böné-ből: *boané*. A *reghes*-ből pedig kiesett az első — e — és maradt: *rghes*. A görög, kinek s hangja nincsen, a s-t „sz“-vel adta vissza, valamint Sölómóhban is a kezdő S-et (Sz—olómón). Így lett a *rghes*-ből *rgesz*. Böné *reghes* = *boanérgeš*. Ezek után megfelelhetünk a második kérdésre is. A *boanérgeš* szó valóban több (két) személyt jelent: két olyan birtokviszonyban álló szónak az átírása, melyek közül az első (böné) többes számban van. A görög átírás azonban indeclinabile, nem ejtegethető. Idegen a görög nyelv országában, amelyben „esz“ végű, egyes számu himnemű szó nincsen. Az átírás (*boanérgeš*) úgy, ahogy előttünk áll, egyes számu alanyesetnek veendő. Második fele (*reghes*) különben a héberben is egyes számban van. A héberben a szóban forgó birtokviszony teljesen egyes számu alakja ez volna: *ben reghes* (ben háreghes), vagy *böni reghes* (v. ö. I. Móz. 49, 11.) És ezt az újtestamentomi görög dialectus talán így vette volna át: *boaneirgeš*. (L. Jáir = Jaeirosz). Ez jelentené azt, hogy „mennydörgés fia.“ A D. P. L. szerkesztőjének távollétében és megbízásából: *Jánosi Zoltán*.

— **Kimutatás.** A ref. főiskolai kórház és ambulanti f. évi október havi beteg forgalmáról. A főiskolai kórházban fekvő beteg volt: 4 akadémiai hallgató, 19 gimnáziumi és 11 tanítóképezdei tanuló, összesen 34. A főiskolai kórházból, a városi közkórházba áttételezett: 2 akadémiai hallgató, 1 gimnáziumi és 3 tanítóképezdei tanuló összesen 6. A járó beteg rendelésen jelentkezett illetőleg gyógykezeltetett 81 akadémiai hallgató, 78 tanítóképezdei és 100 gimnáziumi tanuló összesen 259. Debrecen 1907. 31. Dr. Trocsányi Béla főiskolai orvos.

A „Vasárnapi Ujság“ november 3-iki száma első

helyén Liszt Ferenc atyjának eddig ismeretlen, most felfedezett arcképét mutatja be. Közül ezen kívül képeket Spányi Béla és Tolnai Akos festményeinek kiállításáról, közli gróf. Eszterházy Kálmán és neje arcképét, aranylakodalmuk alkalmából, Mikszáth Kálmán cikkével, megemlékezik cikkben s képekkel Canováról, a nagy olasz szobráról, születésének 150-ik évfordulója alkalmából. Szépirodalmi olvasmányul Mikszáth Kálmán és Pekár Gyula regénye, Zsoldos László elbeszélése, Ady Endre és Mezei Sándor verse, valamint Warton Edith angolból fordított regénye szolgálnak. Egyébb közlemények: a kiegyezési tárgyalásokban részt vett három államtitkár arcképe, számos alkalmi kép, színházi cikk, tárcacikk a hétről s a rendez heti rovatok: Irodalom és művészet, Közintézetek s egyletek, Sakkjáték, Képtalány, Egyveleg, stb. „Vasárnapi Ujság“ előfizetési ára negyedévre négy korona a „Világkrónika“-val együtt négy korona 80 fillér. Megrendelhető a „Vasárnapi Ujság“ kiadóhivatalában (Budapest, IV. Egyetem utca 4 szám.) Ugyanitt megrendelhető a „Képes-Néplap“ a legolcsóbb ujság a magyar nép számára, félévre két korona 40 fillér.

— **Előfizetési felhívás.** A Dunántul Református Egyházkerület Történetére. Irta Thury Etele theol. tanár. Egyházkerületünk folyó évi közgyűlésében elhatározta, hogy a fentirt című munkát, — mely a szakbírálok véleménye szerint „levéltári kutatásokon alapuló legnagyobb részében eddig ismeretlen adatokat tartalmazó, a kerület kül és beléletét hiven feltűntető értékes munka, mely a tárgy és egyház iránt való szeretettől áthatottan van írva s nemcsak a történet tudomány mai színvonalán áll, hanem megjelenése valóságos nyereségszámba megy szegényes egyháztörténeti irodalmunkra, — kinyomatja és azt saját gyűlekezeteinek az 1908. évi parokiális könyvtári illetmény gyanánt adja. Tekintettel arra, hogy feltételezzük, miszerint elegendő számu megrendelő is jelentkezik, a két kötetben 60 ivre tervezett munkát, lehetőleg jutányos, 10 korona árban bocsátjuk az érdeklődők rendelkezésére. Azon t. előfizetők, kik a mű árát a dunántuli református egyházkerület pénztára, Pápa cím alatt beküldik, bérmentve fogják azt megkapni, míg a t. megrendelők utánvétellel. Jelen előfizetési felhívást a dunántuli református egyházkerület pénztára, Pápa cím alatt folyó évi november 25-ig kérjük visszaküldeni, hogy a nyomtatandó példányok száma felől tájékozást nyerhessünk. Pápa, 1907. október hó 19-én. A dunántuli református egyházkerület nevében: Gróf Tisza István egyházkerületi főgondnok. Antal Gábor református püspök.

— **Ev. ref. lelkészné elhalálozása Amerikában.** „Az Igaz emlékezete áldott.“ Füleki Kovács Béla johnstowni ev. ref. lelkész hitvese: Rezes Gizella tiz hónapi súlyos szenvedés után szerető férjének, hozzátartozóinak s a johnstowni gyülekezetnek nagy szomorúságára boldogító házas életének 5-ik évében, ez év 2-ik felében jobblétre szenderült s eltemettetett Jonstownban, távol az általa mindig emlegetett s szeretett hozzátartozóitól, messze az általa itt hagyott, feledhetetlen, édes magyar hazától. Áldott emlékezetű, drága, jó Gizuskának kora halálát bánatos szívvel ez utón tudatjuk rokanainkkal, barátainkkal és jó ösmerőseinkkel. Debrecen Turkeve, 1907. október 26-án. Füleki Kovács Mihály turkevei ev. ref. nyug. tanító, mint a Istenben boldogult lelkészné apósa; Füleki Kovács Mihályné: Szigetű Juliánna, mint anyósa, és gyermekeink: Ifj. Füleki Kovács Mihály debreceni ev. ref. organista-énekve-

zér Gyula és Zoltán egyetemi hallgató, Eszli, Irma, Regina és Emna.

— **Az Igazgatótanács ülése.** November 6-án tartott gróf, Degenfeld József főgondnok elnöklete alatt. Főtárgyai voltak két új bölcsészeti tanszék beállítása iránti javaslat, melyet egyedül Sass Béla ellenzett, az iskola költségvetésének megállapítása, mely alig valami számba vehető felesleggel zárul. (A dadai birtok eladásával 50.000 korona jövedelem többletet lehetett volna elerni s az lenne most az igazság, hogy e jövedelmet azok pótolják, a kik miatt attól az iskola elesett.) Tártyaltatott az akadémiai igazgató jelentése, melyből arról ertesültünk, hogy theologusainak száma meg növekedett s jogászainak száma pedig megfogyatkozott. Érdekes vita fejlődött ki e jelentés kapcsán affelett a kérdés felett, hogy a theologusok részesítenek-e jogi képzésben, illetve hogy a lelkészi pályán elkerülhetetlen jogi dolgokban tájékoztatassanak-e. Az igazgatótanács ezt szükségesnek tartja és egy ide vonatkozó kézi könyv megírását rendeli el. Felkerült a theol. illetve az akadémiai hallgatók otthonának, egy megfelelő internátus építésének ügye is. Erre a körülményre az adott alkalmat, hogy a benlakók a főiskolából ma holnap teljesen kiszorulnak s a városon kint helyeztetnek el. Azon a pénzen, mely e célra felhasználtatik számításba véve egy-két tanár lakbérét is könnyen kitelne az internátus. melynek tervezetét az akad. tanárkar és a gazdasági bizottság fogják előkészíteni. Több egyház kérvénye nyomán tárgyalta a Tanács a káplán inséget. Nem a tiszteletes atyafiakét, akik már elég türethető fizetéssel és helyzetben dicsérik az Urat, hanem az öreg Simeonokét, a kik nem győztek a nyugdíjintézetre várni s a kiknek a konventi határozat után nem is kell többé a nyugdíjintézetre várni. Ezek a megaggott tisztelők káplánt sürgetnek és a püspöki hivatal nem adhat mást mint a törvény tiltó köveit, melyek az exmissziót lehetővé teszik. Azonban nem teszik lehetővé a magántanulást és a püspöki káplán rendelési jogot. Ezt kell tehát gyakorlatba venni A gymnasiumban minden rendben van és a főiskolában nincs semmi baj. Könyvtár, gyűjtemények, tanárok, tanulók mindennek szépen és ékesen; ugy is legyen. Tudósító.

— **Roma locuta. A sárospataki nagy per.** E címen egy cikk sorozat indult meg lapunkban, melyben a per aktáinak alapján nem annyira ez ügyben teljesen ártatlanul került s hivatalától ellenségei miatt felfüggesztett Zoványi Jenő theol. akadémiai tanárt kívánjuk védelmezni, mint inkább ennek a kinos hatalmi ügynek a közszabadságot érintő vonatkozásait akarjuk tisztába hozni és azt a veszedelmet próbáljuk megmutatni, mely az ilyen elbánás folytán egyházunkat és alkotmányunkat fenyegeti. E cikk sorozat, a mely a legszélesebb körű érdeklődést keltett fel, a jelen számban a keziratnak későn való megérkezése miatt megszakadt, vagy még helyesebben a jelen számból kimaradt. Megnyugtattuk azonban olvasóinkat s mindazokat, a kik jobban szeretik egyházunkat, mint gyűlölik ellenségeinket, a kik természetes részvétellel fordulnak a könyörtelenül eltiport áldozat felé, hogy a közleményeket folytatni fogjuk és a dolgot, melynek terhét felvettük, nem hagyjuk annyiba. Sőt azt is tudatjuk, hogy mi utánunk mások is hozzá fognak szólni ehez a perhez, mely bármily szomorú fényt vetett is közállapotainkra, a polgári eset, a zalder-féle s más ilyen perek után arra figyelmeztett, hogy romlik valami egyházunkban és itt az ideje nyíltan feltárni a helyzetet.

— **Reformációi emlékű nap Belényesen.** A zsinat nem intézkedett az okt. 31-iki emlék nap megünneplésére. Azonban intézkedtek helyette itt az egyházak és azok buzgó lelkészei az által hogy az októberi dátumhoz legközelebb eső vasárnapi isteni tiszteletet lehetőleg ünnepélyessé tegyék és az által is, hogy ez időpontot u. n. református vagy protostáns estélyek rendezésére is felhasználják. Mind a két célra az mutatkozott legalkalmasabbnak, ha más községbeli vagy valamelyik nevesebb szónokot lehet közreműködésre megnyerni. Ez történt az oláhság áradatában fekvő hajdanta nagy hirű. *Belényesen* hová *Bottyán Pál* lelkész meghívására *Csiki Lajos* theol. tanár utazott el s tartotta a ref. emlékűnapi isteni tiszteletet és annak délutánján „utazásom az északi fényig” című szabad előadását. Mondanunk se kell, hogy a lelkes Csiky vállalkozása és szereplése fényesen sikerült és személye állandó ünnepelés tárgya volt. A belényesi magyarok élükön a lelkésszel szeretetükkel és hódolatukkal vették őt körül és fényes lakomát mondtak tiszteletére. Az emlék isteni tiszteleten az őt belényesi egyház hívei közül többen részt vettek és megjelentek azon Szatmári István remetei, Könyves János fenesi lelkészek is, az éneket pedig Csatári Lajos zeneköltő dirigálta. Szép volt ez ünnep s emléke sokáig beragyogja a részt vevők szívet és egy sugár jut belőle a reformáció nagy hőseinek is.

— **Prot. Irod. Társaság.** A protestáns irodalmi társaság titkára Szöcs Farkas egy szívet indító kiáltvánnyal fordul a közönséghez és a társaságnak újtagokat a népies irodalmi vállalat számára a b. e. Hegedűs helyett új pártfogókat keres. Új tagokul jelentkezzenek egyházaink, a melyre a belhivatalnokok adóját legalkalmassabban felhasználhatjuk és ebben legyenek munkások lelkészeink is. Új pártfogót pedig keresni kellett volna a társulatnak akkor, midőn erre a legjobb alkalma lett volna, de keresni kell ma is. Van még hála Istennek, ki köztünk évi 800 vagy 1000 koronát egy nemes célra áldozni képes, még ha nem is ünneplik érte. Csak az a baj, hogy ezek a Prot. Irod. társaság dolgait nem ismerik és a társaság sem ismeri őket. E célból nagy ideje volna a vidéket is mozgósítani. Még egyszer melegen ajánljuk a Prot. Irod. Társaság ügyét olvasóink szíves figyelmébe és áldozat készségébe. Legyenek tagok és nyerjenek meg másokat is. Magoknak és az ügynek tesznek vele szolgálatot.

— **Nyugdíj intézet.** A konvent valóságos komédiát csinált ebből a nagy ügyből. Annyi oldalról hangzottak fel a javaslatok és ellenvetések, hogy utoljára maga is bele zavarodott a dologba és törvénnyel szakítva azt a megoldási módot találta ki, hogy 1908-ig a belépés nem kötelező. Mintha bizony csak az lett volna a baj, hogy ne kelljen a nyugdíjintézetbe belépni ezen polgári esztendőben. Ez az eljárás valóságos páskilus a mi nagy nyomoruságunkra. De ha teljesen fakultatívva tette volna a belépést még hagyján, de 1908-ban csak fizetni kell még pedig a konvent kegyelméből egyszerre. Urak, kenyeret adjatok és ne nyolódjatok és mint hozzátok illik a kibontakozás utjait keressétek, mint a tiszántuli egyház főgondnoka, a ki a belépési segély biztosításán fáradozik. Vagy pedig bizjátok ránk lelkészekre ezt a dolgot, jobban megcsináljuk ezt mi magunk akár nélkületek is. (Beküldetett)

— **Kérelem.** Folyó hó 27-én délelőtt, mi dőn harangjaink hívni kezdenék már a hiveket

isteniszteletre — a templom közvetlen szomszédságában támadt tűz templomunkat, tornyunkat minden felszerelésével együtt pár negyed óra alatt megsemmisíté, — egyháztagek közül pedig 10 családot fosztott meg lakóházától, élelmi szereitől és takarmányától. Ugy egyházunk, mely teljesen vagyontalan, mint a károsult egyháztagek is rá vannak szorulva arra, hogy a tesivéri szeretet nevében gyámolítást kérjenek az összes gyülekezetektől, tudva azonban azt, hogy napjainkban mennyire el vannak árasztva gyülekezeteink segélyt kérő levelekkel: meglegszünk azzal, hogy e helyről emeljük fel kérő szavunkat azon t. gyülekezethez, és hitsorsosainkhoz, a kiknek a mostani nehéz viszonyok közt is tehetségükben állana rajtuk segíteni, bizalommal kérvén őket, hogy egyedül a szegény sorsu hivek gyöngé anyagi erejére utalt egyházunkat az újra építés költséges munkájában szives adományokkal támogatni kegyeskedjenek. Bátyu (Bereg megye, postahely) 1907. október 29. Bary Sándor lelkész Nyeste Áron gondnok.

— **Az orsz. reform. parokhiális könyvtárbizottság.** okt. 25-én tartott ülést Puky Gyula elnöke és dr. Antal Géza előadása mellett. Apróbb folyó ügyek ellátása mellett határozatba ment, hogy Kálvin János közelgő 400-ados születése alkalmából Kálvinra vonatkozó művet vesz fel a sorozatba. Erre nézve két ajánlat is tétetett: Kálvin élete megírására dr. Lic. Lenc Géza által, vagy Ceglédi Sándor által eszközözendő fordítása az Institutio utolsó nagy kiadásának. A bizottság elhatározta, hogy a beadandó mutatóványok alapján a tavaszi konvent alkalmával fog dönteni ez ügyben.

— **Emlékünnep Debrecenben.** A Diószegi-Fazekas emlékünnep e hó 3-án szép sikerrel folyt le Debrecenben a budapesti és debreceni tudós világ és a nagy közönség élénk részvételével. Diószegi Samuel és Fazekas Mihály sógorok írták ezelőtt száz esztendővel Debrecenben az első magyar tudományos füvészkönyvet. Diószegi debreceni ref. lelkész esperes és egyházkerületi főjegyző volt, Fazekas ezelőtt katona főhadnagy, azután városi és kollegiumi tisztviseelő neves költő, a híres, Ludas Matyi szerzője. Az emlékünnep sorrendje a következő volt: I. Ünnepi felolvasó ülés a ref. kollégium disztermében I. Megnyitó és üdvözlő beszéd. Mondta Géresi Kálmán, a Csokonai-kör elnöke. 2. Ének. Szövegét írta Diószegi Samuel; dallamát férfikarra átírta: Mácsai Sándor; koll. tanár előadta: a főiskolai énekkar. 3. A Füvészkönyv növénytani méltatása. Irta és felolvasta: Török Péter, koll. tanár a Csokonai-kör tagja. 4. Dalegyveleg. A dalok szövegét írták Fazekas Mihály és Csokonai; a dallamokat férfikarra átírta: Mácsai Sándor; előadta: a debreceni dalegylet. 5. A Füvészkönyv nyelve. Irta és felolvasta: Kardos Albert, a Csokonai-kör titkára. 6. Ének. Szövegét írta: Mácsai Sándor; előadta: a főiskolai énekkar. II. A Diószegi és Fazekas tiszteletére állított szobormű felavatása a kollégiumi füvészkertben d. e. 1/2 12 órakor. 1. Az emlékmű történetét ismertette dr. Tüdös János, a Csokonai-kör alelnöke. 2. Diószegi és Fazekas emlékezete. Ünnepi

beszéd. Mondta dr. Mágocsy-Dietz Sándor egyet. tanár, a kir. magy. természettud. társulat képviselője. 3. Az emlékművet a kör nevében átadta: Komlóssy Arthur, a Csokonai-kör alelnöke. 4. Az emlékművet a kollégium nevében átvette: Eröss Lajos, akadémiai igazgató. 5. Az emlékművet megkoszoruzta: a. magy. tud. akadémia és tudomány egyetem nevében Mágocsy-Dietz a királyi magyar természettud. társulat nevében dr. Tuzson János egyetemi m. tanár, a műegyetem nevében dr. Hosvay Lajos b) a Csokonai-kör nevében Szávay Gyula, a kör főtájkára. 6. Himnusz. A debreceni dalegylet és a főiskolai énekkar vezetésével énekelte az ünneplő közönség. III. A siremlékek megkoszoruzása a Kossuth-utcai temetőben déli 1/2 1 órakor. 1. Diószegi Samuel sarkövére koszorut tett a debreceni ref. egyház nevében: Könyves Tóth Kálmán lelkész. 2. Fazekas Mihály sarkövére koszorut tett Debrecen sz. kir. város nevében: Kovács József polgármester. IV. Társas ebéd déli 1/2 2 órakor az Arany-Bika külön termében.

— **Uj egyh. megyei főgondnok.** A deési egyh. megye Szacsvey Sándor lomondásával megüresedett egyik főgondnoki állását közelebbi közgyűlésében egyhangu lelkesedéssel eddigi egyik algondnokával, Rettegi Sándor tötöri birtokossal töltötte be.

— **Halálozás.** Jakab Károly alamori református lelkész, a nagyszabeni egyházmegye számvivője, 1907. okt. 19-én, hosszas szenvedés után 44 éves korában lelkipásztorokodásának 21-ik évében meghalt. Temetése 1907. október 21-én, délután 2 órakor volt az alamori egyházközségben.

— **Bethlen-emlékkönyv.** Diszes kiállításban jelent meg a budapesti Bethlen Gábor Kör emlékkönyve. A könyv jövedelmét a Bethlen-Otthon javára fordítják. Majdnem valamennyi ismertebb protestáns író szerepel benne egy-egy dolgozattal: Darányi Ignác, Zsilinszky Mihály, Molnár Viktor, Tisza István gróf, Hegedüs Sándor, Vécsey Tamás, Scholtz Gusztáv, Kiss Áron, Baltik Frigyes, Kun Bertalan, Gyurácz Ferenc, Antal Gábor. A szépirodalmi rész Mikszát Kálmán, Gaál Mózes, Rákosi Jenő, Lampért Céza, Lévy József, Szabolcska Mihály s Farkas Imre munkáit közli. A Hornyánszky Viktor-féle könyvnyomdájából kikerült könyv ára három korona. Megrendelhető a Bethlen Gábor Kör elnökségénél.

— **Népmivelő felolvasások.** Gönci Pal kiskendi, Sebestyén Endre nagykendi és Samuel Aladár balavásári lelkészek elhatározták, hogy egymás közreműködésével népmivelő felolvasásokat rendeznek egyházközségeikben. Az első felolvasó estély a reformáció 390 évfordulójának emlékére Balavásáron, 1907. nov. 3-án fog megtartani a következő programmal: 1. 172 dies. 1. v. Énekli a gyülekezet, Zsigmond József kántor vezetése mellett. 2. Mit akarunk? Felolvassa Samuel Aladár balavásári ref. lelkész. 3. Október 31-én. Szavalja Török András V. oszt. tanuló. 4. Hogy jött létre a reformáció? Felolvassa Gönci Pal kiskendi ref. lelkész. 5. A gályarabok. Szavalja Albert Barabás V. oszt. tanuló. 6. A reformáció hatása és eredményei. Felolvassa Sebestyén Endre nagykendi segédlelkész. 7. 15 dies. 5 v. Énekli a gyülekezet, Zsigmond József kántor vezetése mellett. Ezen sikeres munkához megnyerték Jakab Imre körjegyzőt is, kinek a nép érdekében folytatott munkássága általánosan ismert. Tervbe vétetett, hogy Kisküküllő vármegye vezető egyéniségei is felkérletnek gazdasági, gyümölcsészeti, borászati és szőlészeti előadások tartására. — Hát ezek nagyon szép dolgok. Másol is meg kell ezeket a felolvasásokat honosítani.

— A Magyar Prot. Irodalmi Társaság újabb könyvkiadványai. Egyik most kiadott, újabb könyve a derék társaságnak a házi kincstár 8-ik kötete, melyben *Raffay Sándor*, pozsonyi theol. tanár írja le *Jézus hasonlatait*. A szépen bekötött, igen épületes és tartalmas könyv minden prot. ember pártolására méltó. Vegye meg és olvassa mindenki lelke gyönyörűségére! Ára 2 korona. A másik könyv *Jézus élete evangyéliumi képekben*. (A munka 2-ik fele) Irta dr. Masznyik Endre pozsonyi theol. tanár. Ez szolgál még csak minden ker. ember hitének erősítésére és lelkének táplálására. Ne sajnálja érte a pénzt a ki teheti! Ára 3 kor.

Tartalomjegyzék: Felhívás. Dr. Baltazár Dezső. — Tárca. Szuhay Benedek. — A lelkészegyesület. dr. Ferenc Gyula. — A kivándorlás okai és orvosszercei. Péter Mihály. — Az elfelejtett kapocs. A lefolyt lelkészi kongresszus. Eugenius Objectivus. — A zsidóság és keresztyénség szociálistikus tanai. — Külön-félék. —

Felélős szerkesztő: *Dr. Ferenczy Gyula.*

Pályázat.

Az alsószabolcs hajduvidéki ref. egyházmegyébe kebeleztetett hajduszoboszlói egyház egyik lelkészi állására melynek javadalma földhaszonélvezetben, készpénzben, stólákban egyházhatóságilag 3760 azaz háromezerhét százhatvan koronára van értékelve s így az egyház első osztályu.

Megválasztott köteles tagja az országos református lelkészi nyugdíj és özvegy árva gyámintézetnek. — Állását 1908 augusztus hó 1-én tartozik elfoglalni.

A pályázni kívánók kérvényeket, lelkészi oklevelökkel saját esperesök által a pályázati hirdetés közlése után láttamozott szolgálati bizonyítvánnyal és minősítvényvel — mely az illető esperes ur utján kérendő — felszerelve folyó évi december hó 1-ig küldjék be Dr. Baltazár Dezső espereshez Hajduböszörménybe.

Debrecen 1907 nov. 2.

Kiss Áron,
püspök.

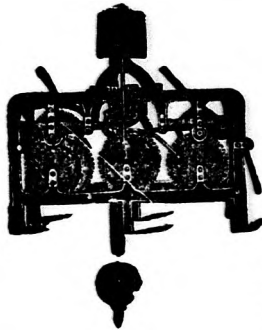
Löfkovits Arthur

— órás, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u. —

Egyházi készletek, keresztelő edények, urasztali poharak, tányérok, kannák alkalmi ajándékok nagy raktára.

A református egyházak szállítója.

Toronyórák

palota-, városházi-, gyári- és lak-tanya berendezését a legelőnyösebben eszközi

Mayer Károly utóda
Müller János
első magyar óragyár

= gőzerő berendezéssel =

Budapest, VII., Csömöri-u.

50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

A magyar védőegyesület 340—42. számú védőtáblái.

Erős takarékos konyha
tűzhelyek edények

mosó facsaró és mángorló

gépek raktára.

Sesztina Lajos

vaskereskedésében

DEBRECEN, Piac-u. 23.

Az ország összes iskoláiban
használt iskolai könyvek és
tanszerek a legelőnyösebben
szerezhetők be a tiszántuli
ref. egyházkerület főbizomá-
nyosánál a

HEGEDŰS ÉS SÁNDOR

cégnél Debrecenben

Nagy képes árjegyzéket kívánatra a cég
ingyen és bérmentve küld.

Hajdumegyei Népbank mint szövetkezet.

Hetedik évtársulatát 1907. január elsején nyitja meg melybe tagok már most is és az év folyamán bármikor beléphetnek.

Az intézet **tagjainak száma** rövid három évi fenállása alatt 2400-ra emelkedett, a kik **13,000** törzsbetétre több mint **580,000** koronát fizettek be, mely összeg az évtársulat tartama alatt **1.700,000** korona tőkének felel meg.

A vidéki tagok befizetését megkönnyítjük azáltal, hogy a pénz beküldésére postatakarékpénztári befizetési lapokat díjtalanul adunk.

A törzsbetétek eddig megállapíthatólag 6/-ot jövedelmeznek.

Kölcsönöket a hétbármelyik napján utólag fizetendő legolcsóbb kamat mellett folyósít.

Kölcsönöket a negyedik évtársulatra már most adunk. **Minden 10 korona kölcsön heti 50 fillérjével visszafizethető, melyben a kamat is ben-**

foglaltatik, tehát külön kamatot nem kell fizetni.

Kölcsönöket adunk: 1. A befizetett összeg $\frac{9}{10}$ erejéig kezesség nélkül. 2. Kezességi kölcsönöket egy vagy több elfogadható kezes jótállása mellett, még azon esetben is, ha azok nem szövetkezeti tagok. 3. Jelzálog kölcsönöket ingatlanokra való bekebelezés mellett. 4. Zálog kölcsönöket biztosítékkal elfogadható értékekre.

Jelentkezések a negyedik évtársulatba való belépésre vagy kölcsön iránt, bármely nap délelőtt vagy délután az épület helyiségében Piac-utca 69. szám, az Ipar- és keresk. kamara épületében eszközölhetők.

Dr. Révi Nándor,
jogtanácsos.

Dr. Brukner Ernő,
elnök.

Ügyvezető választmány:

Dr. Ferenczy Gyula,
elnök.

Hegedüs Sándor.

Grósz Nagy Ferencz.

HEGEDÜS és SÁNDOR

prot. irodalmi könyvkiadóhivatalában Debreczenben 2 kor. havi részletfizetésre megrendelhető:

A legelső magyar protestáns egyháztörténet. (Képes diszmunka.)

Most jelent meg:

A MAGYAR EVANGÉLIOMI PROTESTÁNS EGYHÁZ TÖRTÉNELME

Farkas József, Kovács Sándor és Pokoly József közreműködésével

Szerkesztette: ZSILINSZKY MIHÁLY.

Könyvtári félbörkötésben 19 k. Közel háromszáz szöveggéppel, tizenkét melléklettel és számos kéziratasonmással.

Csodálatraméltó, nemes küzdelem történetének a vázolását tüzte ki feladatául ez az első magyar protestáns egyháztörténet, amely nemcsak hogy szép emléke az 1906-iki nagy történelmi esztendőnek, hanem kiegészítője a politikai történetnek is. Sőt, mivel a protestáns egyház, valamint a magyar nemzet változatos, eseményekben gazdag, fölemelő és magasztos története sokszor eggyé olvad a kettős küzdelemben, mivel mindkettőnek ugyanazok voltak a vezérei, harcosai, vértanúi, azért sok helyen egyik a másik nélkül meg sem érthető. Korszakos jelentőségüvé avatja még ezt a munkát az a tény, hogy az nemcsak a magyar evangéliumi protestáns egyház külső fejlődésének történetét hanem a **belső életet** is felöleli, kiterjeszkedik az egyházi élet, az iskolaügy és irodalmi élet ismertetésére is, aminek révén joggal tarthatjuk azt egy nevezetes történelmi korszak **művelődéstörténetének is.**

Megrendelő-lap.

Fizetendő Debreczenben.

HEGEDÜS és SÁNDORTÓL Debreczenben

megrendelem Zsilinszky, a magyarországi Protestáns egyház történelme című művet.

Előfizetési feltételek: Ezen mű ára 19 korona, fizetendő 2 koronás egymásután következő havi részletekben, szállítástól kezdődőleg, mindaddig, míg a teljes mű vételára törlesztve nincs. Jogositva van a cég az esedékes és le nem fizetett részleteket, a postaköltség hozzászámításával, a postai megbízás útján bevonni. A részletek be nem tartása a részletfizetési kedvezményt megszünteti és a mű teljes vételárát esedékessé teszi. A fizetett részletek által még ki nem egyenlített része a küldeménynek a szállító cég tulajdonát képezi. Per esetén a debreceni kir. járásbíróóság illetékes. Az üzlet elfogadása a cégnek fenntartatik. A fenti feltételek alapján ezennel megrendelem a fentebb jelzett munkát 19 korona vételárért, fizetendő a megrendelés keltétől kezdődőleg 2 koronás havi részletekben Debreczen a Hegedüs és Sándor cég pénztáránál.

Lakhely és kelet: Sajátkezü aláírás:

Állás:

Az illetéki díjgyezék 80 tétele értelmében bélyegmentes. Olvasható aláírástérünk.

Első magyar — villamos erőre berendezett —
hangszergyár.

STOWASSER J.

cs. és kir. udv. hangszergyáros

☞ a m. kir. zeneakadémia, színházak, hadsereg, művészek stb. szállítója ☞

Budapest, II., Lánchíd-utca 5.

Ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb
minőségű vonós-, huros-, fuvó- és ütőhangszereit.

Specialista: huros, vonós, fuvó-
hangszerek készítésében és javításában.
— **Hangfokozó-gerenda!!** mely által
bármely hegedű, gordonka, melybe az
illesztetik, sokkal jobb, erősebb és lá-
gyabb hangot nyer. (Biztos siker.) Ke-
zesség minden egyes hangszernél. —
Hegedűbe hangfokozó-gerenda 4 frt.
Régi mesterhegedűk vétele és eladása.
Legnagyobb gyár és raktár. Saját
találmányu (Rákóczi) tárogtató; általá-
nosan elismert legjobb, mely tökéletes
solo-hangszerré általam konstruáltatott.
Iskolával 35 frttól feljebb. — **Orgona-
harmoniumok.** A gyönyörű hang,
melyet a világhírű legjobb gyártmányu
amerikai rendszernek elmés szerkezete
elővarázsol, önmagának zeng dicséretet.

65 forinttól minden árban kapható.

*Az összes hangszerek javítása különleges szakszerű
pontossággal, jutányos árban; kezesség minden hang-
szernél. Árjegyzék minden egyes hangszerről külön,
kivánatra bérmentve küldetik. — Kivétel nagyban és
kicsinyben.*

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és diszműves üzlete
DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s
kifogastalan munkát készít mindennemű könyvköté-
szeti, diszműcikkben és börmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* töme-
ges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

**Anyakönyveket, tartós jó kötésben.
Szent Bibliát és emléklapokat
különleges diszkötésben jubili-
umokra.**

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony
adományok nyilvántartására is alkalmas.
Kéziratok befoglalására táblákat, melyek a szöszéken
vagy temetéseknel előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását
vászorra vagy papírra és ezeken kívül még számcs e
szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikkre nézve azonnal szolgálók. —
számítások a különleges munkákhoz, — mint *Disztáblák, Emléki
lap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánat szerinti-
stylusban, levéltári írománytartó fedeleket*

Értesítés. Van szerencsém a t. közönség szives
tudomására adni, hogy **Melocco Péter**
budapesti betonáru gyáros debreceni fióktelepét saját szám-
lámra átvet- **tetőfedési vállalatommal** egyesítve
tem és azt fogom to-
vább vezetni. A munkálatokat a legjobb munkaerőkkel és
legjobb anyagokból készíttetem, miáltal t. rendelőim teljes
megelégedését óhajtom elérni. Midőn tisztelettel kérem,
hogy nagybecsű bizalmukkal **Lukács Vilmos**
kitüntetni sziveskedjenek — **Debreceen, Hatvan-utca 5. szám.**
Elvállalok = **beton-munkát** cement és gra-
mindennemű nított lapokkal
burkolást, fayence-lap burkolást, műkö lépcsők és láboza-
tok készítését, csatornázásokat szab. karmantjus beton-
esővekkel, hidak és átvezetők építését stb.

Tetőfedési munkák szabadalmazott Eternit asbest cement palával.

Aszfalt lemezzeli egyszerű és kettős ragasztott fedés.
Facement tetők készítése. Nedves falak elszigetelése.

Állandó raktár: Kitűnő minőségű Port-
land és román cemen-
ből, stuccatur és alabastrom gipszből, köfedél-lemezek
elszigetelő lemezekből, tűzálló (chamotte)-tégla, Carbo-
lineum. fedéllackok stb.

Amerikai Cottage-szivólegrendszerű harmoniumokat

valamint európai rendszer szerint
a legolcsóbban szállít

Pajkr Rezső és Társa

Budapest, VIII., József-körut 15. szám.

Pianók.

Ára 120 kor.-tól
fölfele. —
Részletfizetések
8 kor.-tól fölfele

Pianinók.

Képes árjegyzék
ingyen és bérn.
= 5 évi =
jótállás.

Pedálos-harmoniumok
mindkét rendszer szerint és minden nagyságban pontos
organaméretekkel, templomok, szemináriumok részére és
mint gyakorló orgonák.
Tanerőknek külön százalék engedmény.

Baktai EGRY FERENCZ

== har nagöntő ==
Kis-Gejőcz, Ungmegye.

A milleniumi kiállításon kitüntetve.

Hódmezővásárhelyen 1904-ben
== arany oklevelet nyert. ==

Ajánlja
harangöntő
műhelyét.

mely a legrégebb és a legjobb hírnevű az országban Teljes szavatosság mellett; szállít

harangokat

bármilyen súlyban, nemetszőket feltétlenül visszavesz, a költségeket visszatéríti Árjegyzéket bérmentesen küld.

Nagyon sok elismerő irat.

Novotny Antal

harangöntőde és
vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárváros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoporthoz előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányú új modern átlukasztott

harangjait

melyek felső részükön a liege-düéhez hasonló alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangok, mint régi modorúak. Ily szerkezetű 327 kgros harang hangban egyenlő 467 kgros régi modorú haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákat, régi harangok lyetnekkel való újra szerelését és vertvas-harang állványokkal. Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. -- Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagy éremmel kitüntetve.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

Debrecen. Fő-tér, a magy. kir. postával szemben.

Áruházában levő mindennemű öltönyök, színre, minőségre és olcsóságra nézve első helyen állanak.

Kizárólag csak a tulajdonát képező eredeti modelljeiszerint készült férfi- fiu- és gyermekruhák vannak raktáron.

Minden darab saját műhelyében, személyes felügyelete alatt készül.

z ország minden nagyobb városaiban hatalmas fiók-telepek.

Alapított 1845-ben.

Mérték szerint külön osztály

ALAPITTA OTT 1845-ben.